

การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย

ความหมายและจุดประสงค์ของการวิจัย

Webster's Third New International Dictionary ให้คำอธิบายคำว่า วิจัย (Research) ไว้ว่า "การวิจัยคือ การค้นหาหรือสำรวจอย่างรอบคอบและพิจารณาอย่างถี่ถ้วนในการหาข้อเท็จจริง หรือการที่ความที่ถูกต้องของผล หรือทฤษฎีหรือกฎ ที่ได้ค้นพบข้อเท็จจริงใหม่ ๆ"¹

ฮิลล์เวย์ (Hillway) กล่าวว่า "การวิจัยคือ การสอบสวนหรือขบวนการที่จะค้นหา ศึกษา สำรวจตรวจสอบในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจอย่างมีระบบด้วยความรอบคอบ โดยยึดหลักการสรุปที่อาศัยข้อเท็จจริง และใช้ตรรกวิทยาเป็นแนวทางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด"²

โกลด์ฮอร์ (Goldhor) ได้ให้นิยามของคำว่าวิจัยไว้ว่า "การวิจัยเป็นการสืบสวนที่มีการคิดไตร่ตรองไว้ล่วงหน้า เป็นการสืบสวนใด ๆ ก็ตาม ที่เป็นการค้นคว้า

---

¹Webster's Third New International Dictionary of the English Language. Unabridged. (Springfield, Mass.: G & C Merriam Co., 1963), p. 1930.

²Tyrus Hillway, Introduction to Research, 2d ed. (Boston: Houghton Mifflin Co., 1956), p. 18.

เพื่อเพิ่มพูนความรู้ของบุคคลในสภาวะการณ์หนึ่งที่กำหนดให้¹ วิธีการหนึ่งที่จะให้ใคร่มาซึ่งความรู้ก็คือ วิธีการวิจัยแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific research) ซึ่งใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการสืบสวน² ดังนั้นการวิจัยจึงเป็นขบวนการที่ใช้วิธีการวิทยาศาสตร์ในการวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีระบบและเข้มงวด ลำดับขั้นของการใช้วิธีวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหานั้น ได้แก่ การตีความปัญหา การตั้งสมมุติฐาน การสังเกต การวิเคราะห์ และการสรุป³

เซลลิทซ์, ยาโฮดา, คอยท์ซ และ คูก (Selltiz, Jahoda, Deutch and Cook) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการวิจัยไว้อย่างสั้น ๆ เข้าใจได้ง่ายว่า จุดประสงค์ของการวิจัยก็เพื่อค้นหาคำตอบให้แก่ปัญหาโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์⁴

สรุปได้ว่า การวิจัยเป็นขบวนการศึกษาหาความรู้และข้อเท็จจริงอย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ในสิ่งที่ศึกษานั้น

การวิจัยสามารถนำมาใช้ในสาขาบรรณารักษศาสตร์ได้อย่างน้อย 2 ประเด็น

---

¹ Herbert Goldhor, An Introduction to Scientific Research in Librarianship, (Urbana, Ill.: Graduate School of Library Science, University of Illinois, 1972), p. 7.

² Ibid., p. 11.

³ John W. Best, Research in Education, 2d ed. (Englewood Cliff, N.J.: Prentice-Hall, 1970), p. 8.

⁴ Claire Selltiz, et al., Research Method in Social Relations, rev. ed. (New York: Holt, Rinehart & Winston, 1962), p. 2.

คือ ใช้การวิจัยเพื่อแก้ปัญหา และใช้การวิจัยเพื่อที่จะจัดหาข้อมูลภูมิหลังที่จำเป็นในการที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในขอบเขตของบรรณารักษศาสตร์¹ กล่าวโดยทั่วไป การวิจัยในสาขานี้มีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับการวิจัยในสาขาวิชาอื่น คือ มุ่งที่จะขยายความรู้โดยการจัดหาข้อมูลที่เป็นจริง และสรุปผลนำเสนออย่างมีเหตุผล² โดยพอจะสรุปความมุ่งหมายของการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ได้ 4 ประการ คือ (1) เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ (2) เพื่อให้มีพัฒนาการทางวิชาการ (3) เพื่อไขปัญหาหรือปรับปรุงงานห้องสมุดและบรรณารักษศาสตร์ หรือเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และ (4) เพื่อใช้วางแผนงานที่ริเริ่มขึ้นใหม่³

จากความมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์นั้นมีความสำคัญ และความจำเป็นในการที่จะส่งเสริมงานห้องสมุด วิชาบรรณารักษศาสตร์ อาชีพบรรณารักษ์ ตลอดจนเรื่องที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ให้เจริญก้าวหน้า

การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ อาจเป็นการวิจัยโดยบุคคลคนเดียว การวิจัยกลุ่ม การวิจัยที่ใคร่ และไม่ได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน และอาจเป็นการ-

---

¹Richard D. Walker, "The Quantity and Content of Masters' Theses Accepted at Library Schools Offering the Doctor's Degree, 1949 - 1958," Journal of Education for Librarianship 3 (Spring 1963) : 277.

²Frank L. Schick, "Library Science Research," Journal of Education for Librarianship 3 (Fall 1962) : 83.

³สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงษ์, "การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์," ใน บรรณารักษ 20, หน้า 139.

วิจัยในหรือนอกสถาบันการศึกษา¹

สำหรับในประเทศไทย ผู้วิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ได้แก่ อาจารย์บรรณารักษศาสตร์ บรรณารักษ์ และนิสิตปริญญาโทสาขามรรณารักษศาสตร์ แต่ส่วนใหญ่แล้ว ผู้วิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยจะได้แก่ นิสิตปริญญาโท ซึ่งมีผลงานวิจัยในรูปของวิทยานิพนธ์สาขามรรณารักษศาสตร์ ที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาโทสาขามรรณารักษศาสตร์ ปัจจุบันมีการสอนระดับดังกล่าวที่บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

วิธีวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์

ไม่มีวิธีวิจัยแบบใดที่ใช้เฉพาะกับการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ แต่ได้ใช้แบบวิธีวิจัยเช่นเดียวกับที่ใช้กับสาขาวิชาอื่น² วิธีการวิจัยที่ใช้กันทั่วไปมี 4 แบบคือ³

1. การวิจัยจากเอกสาร หรือการวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Documentary Research or Historical Research)
2. การวิจัยเชิงพรรณนา หรือการวิจัยแบบสำรวจ (Descriptive Research or Survey)
3. การวิจัยแบบทดลอง (Experiment)
4. การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study)

¹Frank L. Schick, "Library Science Research," Journal of Education for Librarianship 3 (Fall 1962) : 83.

²Leon Carnovsky, "Methodology in Research and Applications," Library Trends 6 (October 1957) : 234.

³Hillway, Introduction to Research, p. 127.

วิธีการวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ เป็นเครื่องมือที่จะช่วยนักวิจัยในการทดสอบสมมุติฐาน ตลอดจนการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล การเลือกใช้วิธีวิจัยแบบใด หรือเลือกใช้วิธีวิจัยหลายแบบรวมกันนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหาและชนิดของข้อมูล¹ วิธีการวิจัยที่เลือกใช้อย่างเหมาะสมจะเป็นการวางโครงการในการแก้ปัญหา และช่วยให้งานวิจัยประสบผลสำเร็จ รายละเอียดของวิธีวิจัยแต่ละวิธีมีดังนี้ คือ

การวิจัยจากเอกสารหรือการวิจัยทางประวัติศาสตร์

การวิจัยจากเอกสารหรือการวิจัยทางประวัติศาสตร์ บางครั้งเรียกว่า การวิจัยจากห้องสมุด การวิจัยแบบนี้เป็นการค้นหาข้อเท็จจริงจากการศึกษาเอกสารและบันทึกต่าง ๆ ซึ่งมักจะเก็บไว้ในห้องสมุดอย่างมีระเบียบแบบแผน² การวิจัยทางประวัติศาสตร์ เป็นการกำหนดหลักการในอดีตเพื่อนำไปสู่หลักการปัจจุบัน โดยการคาดหมายอย่างมีเหตุผลและมีหลักฐาน ช่วยให้เข้าใจเรื่องในปัจจุบันได้ดีขึ้น เมื่อพิจารณาการพัฒนาของสิ่งนั้นมาเป็นลำดับชั้น การวิจัยทางประวัติศาสตร์ไม่เพียงแต่ใช้ศึกษาเรื่องในอดีตเท่านั้น ยังศึกษาเรื่องในปัจจุบันได้เช่นกัน³ โดยวิธีนี้เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างมีระเบียบ และนำมาสรุปให้ได้ข้อเท็จจริง การวิจัยจากเอกสารหรือการวิจัยทางประวัติศาสตร์สำหรับบรรณารักษศาสตร์นั้น ส่วนมากใช้ในการวิจัยเกี่ยวกับภูมิหลังของบรรณารักษศาสตร์ ได้แก่ ปรัชญาในทางบรรณารักษศาสตร์ หน้าที่ของห้องสมุด ห้องสมุดกับ

¹Ibid., pp. 127-128.

²Felix Reichman, "History Research and Library Science," Library Trends 13 (July 1964) : 31.

³Hillway, Introduction to Research, pp. 129-130.

สังคม ชีวประวัติ และประวัติของห้องสมุด¹

เอกสารที่ใช้ในการวิจัยแบบนี้แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. เอกสารชั้นต้น (Primary Source) ได้แก่ เอกสารที่ผู้เขียนได้ร่วม
รู้เห็นในเหตุการณ์ ได้แก่ เอกสารต่าง ๆ ทราบหรือของที่เหลืออยู่ และเรื่องที่ถูกกล่าว
โดยผู้เห็นเหตุการณ์²

2. เอกสารรอง (Secondary Source) ได้แก่ เอกสารที่มีเรื่องราวของ
เหตุการณ์ที่ผู้รายงานไม่ได้เห็นเหตุการณ์ แต่อาจได้สนทนากับผู้ร่วมในเหตุการณ์ หรือ
อ่านจากเรื่องราวของผู้ร่วมในเหตุการณ์³

ในการวิจัยควรใช้เอกสารชั้นต้นให้มากที่สุด ควรเลี่ยงการใช้เอกสารรอง
เพราะการถ่ายทอดเรื่องราวหลายครั้ง อาจทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง
ได้ อย่างไรก็ตาม การใช้เอกสารจะต้องตรวจสอบความแน่นอนและความถูกต้อง โดย
การตรวจสอบภายนอกและการตรวจสอบภายใน⁴

การตรวจสอบภายนอก เป็นการพิสูจน์ว่าเอกสารนั้นเป็นเอกสารที่แท้จริง
พิจารณาความน่าเชื่อถือของผู้แต่ง โดยดูจากประสบการณ์ หน้าที่การงาน ความ -

¹Haynes McMullen, "Research in Backgrounds in Librarianship," Library Trends 6(October 1957) : 110.

²Carter V. Good and Douglas E. Scates, Methods of Research: Educational, Physical, Sociological (New York: Appleton-Century-Crofts, 1954), p. 184.

³Ibid., pp. 184-185.

⁴Hillway, Introduction to Research, p. 136.

สามารถทั่วไป เป็นต้น¹

การตรวจสอบภายใน กระทำเพื่อทราบว่าเอกสารนั้นเป็นเอกสารที่แท้จริง การตรวจสอบภายในเป็นการตรวจสอบความถูกต้องในความหมายและความเชื่อถือได้ของเนื้อหาในเอกสารนั้น²

การวิจัยเชิงพรรณนาหรือการวิจัยแบบสำรวจ

การวิจัยเชิงพรรณนาหรือการวิจัยแบบสำรวจ เป็นความพยายามอย่างมีระเบียบแบบแผนในการวิเคราะห์ ที่ความ รายงานสภาพปัจจุบันของสังคม หมู่คณะ หรือขอบเขตใดขอบเขตหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งนำมาจัดประเภท กำหนดหลักการ และ ที่ความ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติในอนาคตอันใกล้³ การสำรวจมักเกี่ยวข้องกับ การศึกษาระดับต่าง ๆ จำนวนมากมายในระยะเวลาอันพอสมควร⁴

การสำรวจที่ใช้ในวิชาบรรณารักษศาสตร์คือ การสำรวจห้องสมุด (Library Survey) ซึ่งอาจสำรวจห้องสมุดแห่งเดียว หรือสำรวจห้องสมุดประเภทใดประเภทหนึ่ง โดยเป็นการศึกษาที่มุ่งให้สภาพการณ์กระจ่างชัดขึ้นในระยะเวลาที่กำหนด⁵ อาจจะมี

002927

¹Ibid.

²Ibid., p. 141.

³Frederick L. Whitney, The Element of Research (New York: Prentice-Hall, 1960), p. 161.

⁴Goldhor, An Introduction to Scientific Research in Librarianship, p. 116.

⁵Leon Carnovsky, "Methodology in Research and Applications," Library Trends 6 (October 1957) : 244.

ประเมินสภาพห้องสมุดโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ และเสนอแนะการปรับปรุงในอนาคต¹ ในการสำรวจห้องสมุดต้องเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับห้องสมุด กิจกรรมห้องสมุด การปฏิบัติงาน บุคลากร การให้บริการและผู้ใช้ห้องสมุด โดยรวบรวมข้อมูลในระยะเวลาที่กำหนด การสำรวจต้องศึกษาสภาพทั้งหมดของปัญหาที่จะสำรวจ²

วิธีวิจัยโดยการสำรวจอาจทำได้ 4 แบบ คือ

1. การสุ่มตัวอย่าง (Sampling method)
2. การส่งแบบสอบถาม (Questionnaire method)
3. การสัมภาษณ์ (Interview method)
4. การสังเกตการณ์ (Observation method)

การสุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการสำรวจเกี่ยวข้องกับประชากรหรือกลุ่มของสิ่งที่ต้องการศึกษาส่วนใหญ่ ดังนั้นเพื่อเป็นการช่วยประหยัดเวลาการสำรวจ จึงจำเป็นต้องสุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นการเลือกตัวแทนจากประชากรทั้งหมดในกลุ่มมาศึกษา ทั้งนี้ต้องคัดเลือกตัวแทนที่เป็นตัวแทนของประชากรกลุ่มที่ศึกษาโดยแท้จริง และกลุ่มตัวอย่างต้องมีขนาดใหญ่พอ เพื่อจะทำให้ผลการวิจัยใกล้เคียงหรือเกือบเท่ากับการสำรวจจากประชากรทั้งหมด

การส่งแบบสอบถาม คือการเก็บข้อมูลในการสำรวจโดยการส่งคำถามไปให้แก่อุณหภูมิคนที่เลือกศึกษาซึ่งอยู่กันกระจัดกระจาย โดยขอให้ผู้ที่ให้ข้อมูลกรอก

¹Goldhor, An Introduction to Scientific Research in Librarianship, p. 116.

²Maurice B. Line, Library Surveys (London: Clive Bingley, 1967), p. 11.

ข้อความแล้วส่งคืนมาให้

การสัมภาษณ์ เป็นการเก็บข้อมูลจากการสนทนาสอบถามกัน โดยอาศัยคำถามที่จัดเตรียมไว้ แต่การสำรวจบางเรื่องที่ต้องการข้อมูลจากบุคคลที่อยู่ห่างไกล กระจุกกระจายและมีจำนวนมาก การสัมภาษณ์จะกระทำได้ไม่สะดวกเท่ากับการส่งแบบสอบถาม

การสังเกตการณ์ ได้แก่ การเข้าสังเกตความเป็นไปของสิ่งที่ต้องการศึกษา โดยใกล้ชิดในระยะเวลาอันพอสมควร การเก็บรวบรวมข้อมูลในการสังเกตการณ์อาจทำได้โดยการจดบันทึกประจำวัน ซึ่งใช้มากในการวิจัยเกี่ยวกับการจำแนกประเภทงานก่อนที่จะนำมาจัดทำอัตรากำลัง และบัญชีเงินเดือน¹

การวิจัยแบบทดลอง

การทดลอง เป็นวิธีการวิจัยที่มีการควบคุมสภาวะการทดลองที่สร้างขึ้นเพื่อทดสอบสมมุติฐาน ซึ่งมักจะใช้อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ และห้องทดลอง ปัจจัยสำคัญในการวิจัยแบบนี้ขึ้นอยู่กับตัวผู้ทดลอง ต้องรู้จักสังเกตอย่างรอบคอบระมัดระวังในการติดตามทดลองเป็นระยะ ๆ และต้องเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในระหว่างการทดลอง² การวิจัยแบบการทดลองในห้องปฏิบัติการทางสังคมศาสตร์ มีความยากลำบากกว่าการวิจัยแบบทดลองในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เพราะการวิจัยทางสังคมศาสตร์เป็นการวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับประชากรจำนวนมาก ยากที่จะนำหน่วยประชากรที่จะวิจัยให้มาอยู่ในห้องปฏิบัติการเพื่อการทดลอง อย่างไรก็ตาม การทดลองในห้องปฏิบัติการเพื่อการวิจัยทางสังคม-

¹Carnovsky, "Methodology in Research and Applications," Library Trends 6 (October 1957): 240.

²Hillway, Introduction to Research, pp. 153-174.

ศาสตร์ มีโอกาสที่จะทำได้เป็น 3 แนว คือ

1. หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในสภาพการณ์ที่กำหนดไว้เป็นพิเศษ
2. ทดสอบทฤษฎีและผลงานวิจัยในอดีต
3. ปรับปรุงทฤษฎี และสมมุติฐานที่มีอยู่

การทดลองตามแนวใดแนวหนึ่งดังกล่าวแล้ว ทำได้โดยผู้วิจัยสร้างสภาพการณ์ตามที่ต้องการ แล้วปรับตัวแปรบางตัวให้เข้ากับสภาพการณ์นั้น ๆ ทอจากนั้นจึงควบคุมตัวแปรที่จะทดลอง ซึ่งอาจเป็นตัวแปรตัวเดียวหรือหลายตัวก็ได้ ในระหว่างการควบคุมตัวแปรนั้น ๆ ก็ทำการสังเกตแล้ววัดผล¹

การทดลองในค่านวิทยาศาสตร์โดยการควบคุมสิ่งที่ทดลองอย่างใกล้ชิดจะนำมาใช้โดยตรงกับการวิจัยปัญหาของห้องสมุดไม่ได้ แต่อาจนำมาประยุกต์ใช้ก่อนและหลังสภาพการณ์นั้น ๆ ถ้าสถานการณ์คงที่ และใช้ในการ เปรียบเทียบสถานการณ์คงที่ในสองชุมชนหรือในห้องสมุดสองแห่งขึ้นไป²

การศึกษาเฉพาะกรณี

เป็นการวิจัยที่ต้องวิเคราะห์อย่างรอบคอบเกี่ยวกับพัฒนาการ ของสภาพของบุคคลคนหนึ่งหรือหมู่คณะหนึ่ง หรือสถาบันหนึ่ง วิธีการนี้มักใช้ควบคู่ไปกับการสำรวจ ข้อมูล

¹Fred N. Kerlinger, Foundations of Behavioral Research, (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1966), pp. 379-382.

²Carnovsky, "Methodology in Research and Applications," Library Trends 6 (October 1957): 240.

ในการศึกษาได้จากการสัมภาษณ์เป็นส่วนตัว จากเอกสารสำคัญ และเอกสารต่าง ๆ ผู้วิจัยต้องศึกษาถึงสาเหตุของสภาพหรือฐานะปัจจุบันของสิ่งที่ทำการศึกษา สำหรับการศึกษาดูเฉพาะกรณีผู้วิจัยต้องตั้งจุดประสงค์ว่าจะศึกษาเพื่ออะไร เลือกเรื่องที่จะศึกษา และรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียดสมบูรณ์เฉพาะสิ่งที่จะศึกษา แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุหรือทางแก้ไขเพื่อติดตามผลที่ได้ และเพื่อตรวจสอบความแม่นยำ¹

การศึกษาดูเฉพาะกรณีค่านิยมบรรณารักษศาสตร์ใช้วิเคราะห์บุคลากรในค่านที่เกี่ยวกับพื้นการศึกษาซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับความสามารถในการปฏิบัติงาน การศึกษาดูเฉพาะกรณีมีประโยชน์ต่อเมื่อได้มีการจัดประเภทศึกษาความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์สิ่งที่สืบเนื่องจากกัน²

การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ควรเลือกใช้แบบวิธีวิจัยที่เหมาะสมที่สุด บางครั้งอาจต้องใช้วิธีการวิจัยหลาย ๆ แบบ ความสำคัญของการวิจัยขึ้นอยู่กับจินตนาการและทักษะในการใช้วิธีวิจัยนั้น ๆ³

วิธีสถิติ

สถิติศาสตร์ เป็นเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูล ซึ่งได้แก่ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ และมักจะเป็นไปในรูปของตัวเลขบอกปริมาณของสิ่งที่นับได้ สถิติศาสตร์ยังรวมความถึง การรวบรวม การแปลความ ตลอดจนการนำเสนอข้อมูลด้วย⁴ ในการวิจัย

¹Hillway, Introduction to Research, pp. 215-222.

²Carnovsky, "Methodology in Research and Applications," Library Trends 6 (October 1957): 242.

³Ibid., p. 245.

⁴ประคอง วรรณสุต, สถิติศาสตร์ประยุกต์สำหรับครู, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 1.

ทางบรรณารักษศาสตร์บางเรื่องนั้น วิธีการทางสถิติก็เป็นวิธีการสำคัญวิธีหนึ่ง ควบคู่ไปกับวิธีวิจัย 4 แบบดังกล่าวแล้ว โดยเฉพาะกับวิธีการวิจัยแบบสำรวจ และการวิจัยแบบทดลอง¹ ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของการดำเนินงานและปฏิบัติการในห้องสมุดซึ่งเป็นเรื่องราวส่วนหนึ่งในขอบเขตของบรรณารักษศาสตร์นั้น ได้มีข้อมูลทางสถิติที่ผู้วิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ต้องเกี่ยวข้องอยู่มาก² เช่น จำนวนหนังสือและวัสดุการอ่านของห้องสมุด จำนวนผู้ใช้ห้องสมุด สถิติการให้บริการยืมหนังสือในแต่ละเดือน สถิติการให้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า เป็นต้น การใช้ระเบียบวิธีสถิติในการวิจัยนั้น อาจได้คำตอบที่ไม่สมบูรณ์นัก แต่ก็ยังดีกว่าการเดาสุ่มโดยไม่มีหลักฐานสนับสนุนคำตอบ สถิติเป็นแนวทางให้พยากรณ์เหตุการณ์ได้ถูกต้องเป็นส่วนมากแม้จะคลาดเคลื่อนจากความ เป็นจริงไปบ้าง แต่พอจะทราบสาเหตุและขนาดที่พยากรณ์ผิดได้³

วิธีการดำเนินการทางสถิติที่ใช้สำหรับการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ มีลำดับขั้น ดังนี้

1. การสุ่มตัวอย่าง (Sampling method) เมื่อประชากรหรือกลุ่มของสิ่ง ที่ต้องการศึกษามีเป็นจำนวนมาก เพราะจะช่วยประหยัดเวลาและเงินทุนในการวิจัย⁴
2. การสร้างเครื่องมือเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสร้างแบบสอบถามสำหรับการวิจัยแบบสำรวจ การกำหนดเกณฑ์ (criteria) สำหรับวิเคราะห์

¹Goldhor, An Introduction to Scientific Research in Librarianship, p. 96 a.

²Ibid., p. 159.

³ประคอง กรรณสูต, สถิติศาสตร์ประยุกต์สำหรับครู, หน้า 1.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

เนื้อหาหนังสือ หรืองานเขียนอื่น ๆ เป็นต้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากคำตอบในแบบสอบถาม การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ไต่จากการกำหนดเกณฑ์วิเคราะห์เนื้อหา เป็นต้น ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลในทางสถิติ นั้น มักจะเก็บไว้ในรูปของตัวเลขหรือคะแนน¹

4. การวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลความหมายทางสถิติ ซึ่งทำโดยการคำนวณค่าสถิติ แล้วนำมาตีความ ค่าสถิติบางชนิดที่ใช้กันมากในการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ ได้แก่

1) ร้อยละ

2) ค่ามัธยเลขคณิต ($\bar{X}$) ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่ได้จากการหารผลรวมของคะแนนทั้งหมดด้วยจำนวนคะแนน

3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation-S.D.) ซึ่งเป็นค่าที่ได้จากการวัดการกระจายของข้อมูล²

การใช้วิธีการทางสถิติเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์อยู่มาก เช่น ในการสำรวจห้องสมุด ผู้วิจัยต้องอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนหนังสือและวัสดุการอ่านในห้องสมุด อัตราเพิ่มของหนังสือและวัสดุการอ่านในแต่ละปี จำนวนผู้ใช้ห้องสมุด และสถิติการให้บริการยืมหนังสือออก เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนและปรับปรุงบริการของห้องสมุด ในการสำรวจความต้องการและความสนใจของผู้ใช้ห้องสมุด ผู้วิจัยทางบรรณารักษศาสตร์จะต้องสร้างแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูล บางครั้งอาจใช้การสัมภาษณ์ด้วย แล้วนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ คิคคำนวณค่าสถิติ แปลความนำมาสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงบริการของห้องสมุด ให้ผู้ใช้ได้รับประโยชน์

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 47.

และความพอใจมากที่สุดจากการใช้บริการห้องสมุด เป็นต้น

คำว่าการวิจัยบางเล่มได้จัดวิธีการทางสถิติที่ใช้ในงานวิจัยไว้เป็นแบบวิธีวิจัยอีกแบบหนึ่งที่เรียกว่า การวิจัยทางสถิติ¹ (Statistical Research) หรืออาจเรียกเป็นคำรวม ๆ ว่า การวิจัยทางปริมาณ² (Quantitative Research) เนื่องจากในทางสถิติศาสตร์ ข้อมูลที่รวบรวมได้มักจะเป็นในรูปของตัวเลขบอกปริมาณของสิ่งที่คนได้นั้นเอง³

ขอบเขตการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์

บรรณารักษศาสตร์ เป็นวิชาที่มีขอบเขตกว้างขวางพอสมควร จะเห็นได้จากคำจำกัดความต่าง ๆ ของคำว่า บรรณารักษศาสตร์ เช่น บรรณารักษศาสตร์ คือ การศึกษาวิชาชีพห้องสมุดสมัยใหม่ การศึกษาและปฏิบัติงานในการดำเนินงานห้องสมุด และในด้านการวิเคราะห์หมู่ใช้ การเลือกสิ่งตีพิมพ์และโสตทัศนวัสดุ การจัดหา การจัดเก็บ และการให้บริการในห้องสมุดและสถาบันต่าง ๆ ทุกประเภท⁴

มาตรฐานสำหรับโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ปี ค.ศ. 1976 ของสหพันธ์สากล

¹ ชินวุช สุนทรสินะ, หลักและวิธีการทำวิทยานิพนธ์ รายงานประจำภาค และเอกสารวิจัย (พระนคร : โรงพิมพ์บงคการพิมพ์, 2514), หน้า 8.

² เรื่องเดียวกัน.

³ ประคอง กรรมสุต, สถิติศาสตร์ประยุกต์สำหรับครู, หน้า 1.

⁴ John F. Harvey, "Toward a Definition of International and Comparative Library Science," International Library Review 5 (July 1973) : 292.

แห่งสมาคมห้องสมุดและสถาบัน (International Federation of Library Associations and Institutions - IFLA) ได้ให้คำจำกัดความของ "บรรณารักษศาสตร์" ว่าเป็น "การศึกษาหลักการและทักษะของกระบวนการและการดำเนินงานในห้องสมุด เพื่อการจับมรดกทางปัญญาอย่างมีระบบทั้งในรูปแบบของการศึกษาและไม่ใช่การศึกษา ตลอดจนเกี่ยวข้องกับงานที่จะนำวัสดุเหล่านั้นไปให้ถึงมือผู้ใช้ และให้ผู้ใช้ได้ประโยชน์จากวัสดุนั้น ๆ มากที่สุด¹

นอกจากนั้นในมาตรฐานสำหรับโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ปี ค.ศ. 1976 ที่ประชุมสหพันธ์สากลแห่งสมาคมห้องสมุดและสถาบัน ได้เสนอในส่วนที่เกี่ยวกับหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ตอนหนึ่ง ความว่า

หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ควรแบ่งเป็นวิชาแกนทั่วไปและวิชาเฉพาะ... การให้รายชื่อวิชาแกนของแต่ละโรงเรียนอาจแตกต่างกัน แต่โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ทุกแห่งควรจะแน่ใจว่าได้ครอบคลุมเนื้อหาสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1. บทบาทของห้องสมุดในสังคม และในฐานะเป็นหน่วยงานสื่อสาร
2. หลักและวิธีการ ของบรรณานุกรม
3. หลักและวิธีการจัดวัสดุห้องสมุดเพื่อใช้ประโยชน์
(การทำบัตรรายการและการจัดหมู่หนังสือ)
4. หลักและวิธีการให้บริการ เอกสาร สนเทศและบริการผู้อ่าน
5. หลักและวิธีการจัดหาและการใช้วัสดุที่ตีพิมพ์และวัสดุที่ไม่ได้ตีพิมพ์
6. หลักและวิธีการบริหารห้องสมุด
7. ประวัติห้องสมุด
8. ประวัติของหนังสือ
9. หลักและวิธีการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์
10. หลักและวิธีการใช้เครื่องอัตโนมัติในห้องสมุด

¹"Standards for Library Schools, 1976," IFLA Journal

11. หลักและวิธีการ ขาวสารและสารนิเทศศาสตร์
12. หลักและวิธีการวางแผน อาคาร และครุภัณฑ์ในห้องสมุด¹

จากนิยามและหลักสูตรข้างต้นจะเห็นได้ว่า บรรณารักษศาสตร์ เป็นวิชาที่มีขอบเขตกว้างขวาง ดังนั้นการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ย่อมมีขอบเขตของการวิจัยกว้างขวางตามไปในแนวเดียวกันด้วย และเนื่องจากการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มพูนความรู้ เพื่อนำความรู้มาใช้แก้ปัญหา ส่งเสริมและพัฒนาบรรณารักษศาสตร์ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาวิจัยในทุก ๆ ด้านของบรรณารักษศาสตร์ ได้มีนักการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์หลายท่านแบ่งขอบเขตเนื้อหาการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ไว้คล้ายคลึงกัน เช่น

ในปี พ.ศ.2502 เจ. พีเรียม แคนตัน² (J. Perium Danton) ได้เสนอบทความเรื่อง Doctoral Study in Librarianship in the United States ก่อนที่จะมีการประชุมสมาคมโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์อเมริกัน (Association of American Library Schools) ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. แคนตันได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกในสาขารักษศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา เนื้อความตอนหนึ่งเป็นการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและปริญญาเอกโดยวิธีการวิเคราะห์คุณภาพและปริมาณ ทั้งนี้อาศัยเหตุผลของผู้วิจัยและใช้ตัวเลขสนับสนุน (Qualitative and Quantitative Analysis) และแบ่งขอบเขตเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

¹"Standards for Library Schools, 1976," IFLA Journal 2 (1976) : 219.

²J. Perium Danton, "Doctoral Study in Librarianship in the United States," Journal of Education for Librarianship 20 (November 1959) : 435-453.

เป็น 8 แขนง ดังนี้ คือ

1. ภูมิหลัง

1) ปรัชญา

2) ประวัติห้องสมุดและประวัติบรรณารักษ์ (ชีวประวัติ)

(1) เรื่องทั่วไปและเรื่องของประเทศอื่น

(2) สหรัฐอเมริกา

3) ประวัติหนังสือ และการพิมพ์

(1) เรื่องทั่วไปและเรื่องของประเทศอื่น

(2) สหรัฐอเมริกา

4) ภูมิหลังร่วมสมัย : หนังสือและการพิมพ์ สื่อต่าง ๆ ในการติดต่อ
ในสังคม (ผู้สื่อสาร เนื้อหาของข่าวสาร ผู้ฟัง การอ่าน ผลของ
การสื่อสาร การควบคุม)

2. การจัดการและบริหารงาน

1) กฎหมายภายนอก นโยบาย การควบคุม และการสนับสนุนทางด้าน
การเมืองและทางการเงิน

2) การจัดการภายใน การบริหาร และการวิเคราะห์การจัดการ

3. ทรัพยากรห้องสมุด (หนังสือและวัสดุการอ่าน)

1) นโยบายและการปฏิบัติในการจัดหาและการเลือกซื้อ

2) การสำรวจหนังสือและวัสดุการอ่าน

3) การประเมินค่าหนังสือและวัสดุการอ่าน

4) ศูนย์บรรณานุกรมและเก็บรวบรวมข่าวสาร

5) การยืมระหว่างห้องสมุด และการจ่ายสำเนาเอกสาร

4. บริการผู้อ่าน

- 1) บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า และบริการข่าวสาร
- 2) บริการแนะแนวและให้คำปรึกษาแก่ผู้อ่าน
- 3) กิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่
- 4) การวิเคราะห์การจ่ายรับ

5. งานเทคนิค และสารนิเทศ (Documentation)

- 1) การทำบัตรรายการหนังสือ
- 2) การจัดหมู่หนังสือ
- 3) การกำหนดเรื่อง (Subject headings)
- 4) งานเทคนิคแบบที่ศูนย์รวม (Centralized processing)
- 5) การทำดัชนี สารสังเขป
- 6) วิธีใช้เครื่องจักรกลในการจำแนก การเก็บ และการเรียกใช้ข้อมูล
- 7) เอกสารสนเทศ

6. บุคลากร และการศึกษา

- 1) การจัดและบริหารงานบุคลากร
- 2) การฝึกอบรมงานของสมุด (In-service training)
- 3) การศึกษาของบรรณารักษ์

7. บรรณารักษศาสตร์ระหว่างประเทศ บรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบ และ บรรณารักษศาสตร์ต่างประเทศ

8. วิธีวิจัยและประเมินค่า มาตรฐาน และการสำรวจ

ขอบเขตการวิจัยที่นักการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ได้ยึดถือและอ้างถึงกันมาก เป็นขอบเขตการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ที่ปรากฏใน Library Research in

Progress (LiRiP) ที่จัดทำโดยแผนกบริการห้องสมุดของสำนักงานการศึกษาของสหรัฐอเมริกา (Library Services Branch, U.S. Office of Education) เป็นเอกสาร 14 เล่มชุด รวบรวมงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาในช่วงปี พ.ศ. 2502 - 2507 จำนวน 902 โครงการ¹ ในจำนวนนี้รวมทั้งงานวิจัยของนักวิจัยแต่ละคน งานวิจัยของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ของสมาคมและมูลนิธิทางวิชาชีพ² จากการวิเคราะห์งานวิจัยจำนวน 902 โครงการดังกล่าว พบว่าสามารถแบ่งงานวิจัยเหล่านั้นได้เป็น 8 เรื่องใหญ่³ คือ

1. ภูมิหลัง
2. การจัดองค์กรและการบริหารงาน
3. งานเทคนิค
4. ทรัพยากรห้องสมุด
5. บุคลากรและการฝึกอบรม
6. บริการผู้อ่าน
7. บรรณารักษศาสตร์ระหว่างประเทศ บรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบ และบรรณารักษศาสตร์ต่างประเทศ
8. วิธีวิจัย

ในเรื่อง "ภูมิหลัง" ได้รวมเรื่องต่าง ๆ เช่น ปรัชญาห้องสมุดและความมุ่งหมาย ประวัติห้องสมุด หนังสือและการพิมพ์ และห้องสมุดในฐานะสถาบันทางสังคม

¹Andrew J. Eaton, "Research in Librarianship in the U.S.A.," Libri 21 (1971) : 350.

²Ibid.

³Ibid.

ในเรื่อง "การจัดองค์กรและการบริหาร" เป็นเรื่องเกี่ยวกับการวางแผนและการประเมินค่าทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับรัฐ ระดับเขต และระดับชาติ และในเรื่อง "งานเทคนิค" นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือกลกับปัญหาห้องสมุด¹

จากการจำแนกร้อยละของงานวิจัยตามเนื้อเรื่อง 8 เรื่องใหญ่ดังกล่าวปรากฏว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2502 - 2507 มีเรื่องที่มีผู้วิจัยเรียงลำดับจากมากไปยั้งน้อย ดังนี้คือ วิจัยเรื่องภูมิหลังร้อยละ 25 เรื่องการจัดองค์กรและการบริหารงานร้อยละ 21 เรื่องงานเทคนิคร้อยละ 20 เรื่องทรัพยากรห้องสมุดร้อยละ 12 เรื่องบุคลากรและการฝึกอบรมร้อยละ 8 เรื่องบริการผู้อ่านร้อยละ 7 เรื่องบรรณารักษศาสตร์สากล บรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบ และบรรณารักษศาสตร์ต่างประเทศร้อยละ 6 และเรื่องวิธีวิจัยร้อยละ 1 ของงานวิจัยทั้งหมด²

การแบ่งขอบเขตงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์เป็น 8 เรื่องใหญ่ดังกล่าวนี้ นักการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ได้นำมาอ้างอิงกันมากในการวิเคราะห์งานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ เช่น แฟรงค์ แอล ชิกค³ (Frank L. Schick) ในการศึกษาเรื่อง Library Science Research เมื่อปี พ.ศ. 2505 ก็ได้อ้างอิงการแบ่งขอบเขตงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ ตามหนังสือ 6 เล่มแรก (ตุลาคม 2502-ธันวาคม

¹Ibid.

²Ibid.

³Frank L. Schick, "Library Science Research," Journal of Education for Librarianship 3 (Fall 1962) : 83-93.

2504) ในชุด Library Research in Progress บาร์บารา เดนิสัน¹ (Barbara Denison) ในการศึกษาเรื่อง One Magic Word : Research ได้วิเคราะห์โครงการวิจัยที่เสนอใน LIRIP โดยแบ่งตามเนื้อหา 8 เรื่องเช่นเดียวกัน

ในปี พ.ศ. 2506 ริชาร์ด ดี. วอล์คเกอร์² (Richard D. Walker) ได้วิเคราะห์ปริมาณและเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตที่เสนอต่อโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งเปิดสอนถึงระดับปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตในช่วงปี พ.ศ. 2492 - 2501 เนื้อหาส่วนหนึ่งเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาวิทยานิพนธ์ วอล์คเกอร์ได้อาศัยเค้าโครงการแบ่งขอบเขตเนื้อหาตามที่แดนตันได้เคยเสนอไว้ จะมีที่แตกต่างกันไปเล็กน้อย คือ วอล์คเกอร์ได้แยกเนื้อหาเรื่อง "ชีวประวัติ" ออกเป็นเรื่องเรื่องหนึ่งภายใต้เนื้อเรื่องใหญ่ "ภูมิหลัง" ในขณะที่แดนตันกำหนด "ชีวประวัติ" ไว้เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อเรื่อง "เชิงประวัติ" และวอล์คเกอร์ได้เพิ่มเติมเนื้อหาดังต่อไปนี้คือ "วัสดุการอ่านและบริการสำหรับเด็กและวัยรุ่น" "อาคารและครุภัณฑ์ห้องสมุด" และเรื่อง "บรรณานุกรมและอื่น ๆ"

นอกจากนั้นวอล์คเกอร์ยังได้จำแนกเนื้อหาวิทยานิพนธ์ตามประเภทห้องสมุดอีกด้วย ได้แก่

¹Barbara Denison, "One Magic Word : Research," Journal of Education for Librarianship 3 (Fall 1962) : 93-105.

²Richard D. Walker, "The Quantity and Content of Masters' Theses Accepted at Library Schools Offering the Doctor's Degree, 1949 - 1958," Journal of Education for Librarianship 3 (Spring 1963) : 264-279.

1. หอสมุดประชาชน
2. หอสมุดโรงเรียน
3. หอสมุดวิทยาลัย
4. หอสมุดมหาวิทยาลัย
5. หอสมุดเฉพาะ
6. หอสมุดมากกว่า 1 ประเภท
7. ไม่ใช่หอสมุดประเภทหนึ่งประเภทใด

หอสมุดประชาชน หมายถึงหอสมุดประจำรัฐ หอสมุดซึ่งกระทรวงการ-
 ต่างประเทศ (U.S. Department of State) ให้การอุปถัมภ์ และหอสมุดท้องถิ่น
 หอสมุดโรงเรียน หมายถึงหอสมุดโรงเรียนประถม โรงเรียนมัธยม และโรงเรียน
 วันอาทิตย์ หอสมุดวิทยาลัย รวมความถึงหอสมุดวิทยาลัยศาสนา (Seminary library)
 และหอสมุดโรงเรียนพยาบาลด้วย หอสมุดเฉพาะ หมายถึงหอสมุดแห่งชาติ หอสมุด
 ทหาร หอสมุดวัด หอสมุดคานอูดสหกรณ์และการค้า และหอสมุดของโรงพยาบาล¹

ในปี พ.ศ. 2506 แฟรงค์ แอล ชิกค์ (Frank L. Schick) จอห์น ซี
 ฟรานท์ (John C. Frantz) และผู้ร่วมงานวิจัยสังกัดแผนกบริการหอสมุดของสำนัก
 งานการศึกษาของสหรัฐอเมริกา (Library Services Branch, U.S.O.E.) ได้
 เสนอแนะขอบเขตของเรื่องที่จะทำการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ไว้อย่างละเอียด แต่
 อย่างไรก็ตาม สรุปได้ว่า ชิกค์และคณะได้เสนอแนะขอบเขตของเรื่องไว้ 2 แขนงใหญ่
 คือ

1. เรื่องทั่วไป
2. งานเทคนิค

¹Ibid., p. 269.

3. บุคลากรห้องสมุดและอัตรากำลัง
4. การศึกษามรรณารักษศาสตร์และการฝึกอบรม
5. ห้องสมุดประชาชน
6. ห้องสมุดโรงเรียน
7. ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย
8. ห้องสมุดเฉพาะ¹

ในปี พ.ศ.2518 สุทธิลักษณ์ อ่ำพินางค์² ได้ศึกษาเรื่อง "การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์" และได้แบ่งขอบเขตการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์เป็น 8 แขนงใหญ่ คือ

1. ภูมิหลัง

ประวัติห้องสมุด พัฒนาการหรือความเคลื่อนไหวในวงการ ปัจจัยค่านอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับห้องสมุด เช่น เศรษฐกิจกับห้องสมุด ห้องสมุดในฐานะสถาบันสังคม

ประวัติของหนังสือ การพิมพ์ การผลิตหนังสือ การจำหน่าย

ประวัติบรรณารักษ์ นักการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ เฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด หรือสถาบันการศึกษานั้น ๆ

---

¹Frank L. Schick, et al., "Library Science Research Needs," Journal of Education for Librarianship 3 (Spring 1963): 282-291.

²สุทธิลักษณ์ อ่ำพินางค์, "การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์," ใน บรรณารักษ์ 20, หน้า 138 - 176.

ประวัตินักเขียนและงานประพันธ์ในคำนำ
 เป็นคำแถลงงานประพันธ์
 ปรัชญาของบรรณารักษศาสตร์
 สื่อมวลชนกับห้องสมุด
 การเซ็นเซอร์สิ่งพิมพ์

2. การจัดการ และการบริหารงาน
 อาคาร วัสดุ และเครื่องใช้ต่าง ๆ
 กฎหมายห้องสมุด
 การควบคุมและความสนับสนุนในด้านการเงินจากรัฐบาล
 การจัดแผนงานในห้องสมุด
 ระบบห้องสมุด
3. ทรัพยากร (หนังสือและวัสดุการอ่าน)
 การจัดหา นโยบายการเลือกหนังสือ
 การสำรวจหนังสือ และวัสดุการอ่านในห้องสมุด
 การประเมินค่าหนังสือและวัสดุการอ่าน
 ศูนย์บรรณานุกรมและเก็บรักษาสิ่งพิมพ์
 การยืมระหว่างห้องสมุด การฉายเอกสาร
 หนังสือหายาก (Rare books)
 ต้นฉบับตัวเขียน (Manuscripts)
 สิ่งพิมพ์รัฐบาล
 หนังสือเฉพาะด้าน (Special Collections)
 แผนที่
 รูปภาพที่สะสมไว้ในห้องสมุด

4. บริการแก่ผู้อ่าน

บริการตอบคำถามและช่วยคนคว้า และบริการข่าวสาร
การแนะนำแก่ผู้อ่านและบริการให้คำปรึกษาแก่ผู้อ่าน
กิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่ที่เกี่ยวกับห้องสมุด หรือใช้วัสดุการอ่านของ
ห้องสมุด

การวิเคราะห์สถิติการจ่ายรับ

ห้องสมุดเคลื่อนที่

ตู้สมุด หรือ หอสมุดส่งไปตามหน่วยต่าง ๆ ที่ต้องการใช้

การบำบัดโรคควยหนังสือ

ระบบจ่ายรับหนังสือ

การเล่นนิทาน

การสอนวิธีใช้ห้องสมุด

นิทรรศการห้องสมุด

การส่งเสริมนิสัยการอ่าน

การประชุมสัมพันธ

บริการเสนอความรู้ใหม่ ๆ จากวารสารหรือสิ่งพิมพ์เพื่อสนองความ
สนใจของผู้อ่าน

5. งานเทคนิค รวมงานด้านข่าวสาร

การจัดหา วิธีการ

การทำบัตรรายการ

การจัดหมู่หนังสือ

หัวเรื่อง

การทำบัตรรายการแบบศูนย์รวม

การทำครรชนี สารสังเขป

การใช้เครื่องจักรกลในการบอกลักษณะ จัดเก็บ เรียกใช้ประโยชน์
การแพร่สิ่งพิมพ์
บริการข่าวสาร

6. บุคลากรและการศึกษาอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์
การจัดและบริหารงานบุคคล
การศึกษามหาวิทยาลัย
การฝึกอบรมงานห้องสมุด
7. บรรณารักษศาสตร์สากล บรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบ บรรณารักษศาสตร์
ในประเทศอื่น
ห้องสมุดสำนักข่าวสารของประเทศต่าง ๆ
องค์การยูเนสโก
สหพันธ์สากลแห่งสมาคมห้องสมุดและสถาบัน
8. วิธีการวิจัยและประเมินค่า

จากขอบเขตการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ ของนักการศึกษาบรรณารักษศาสตร์
หลายท่านดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าได้แบ่งขอบเขตการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ไว้
คล้ายคลึงกันเป็น 8 แขนงใหญ่ เว้นขอบเขตการวิจัยที่ซีกค์และคณะได้เสนอแนะซึ่งแตก
ต่างออกไป คือ ได้เพิ่มขอบเขตการวิจัยที่แบ่งตามห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ไว้ในขอบ
เขตเนื้อเรื่องการวิจัยที่แบ่งตามเนื้อหาและลักษณะงานห้องสมุด ในขณะที่วอลด์เกอร์ได้
แยกขอบเขตเนื้อหาที่แบ่งตามประเภทห้องสมุดออกต่างหาก

สรุปขอบเขตการวิจัยบรรณารักษศาสตร์ที่แบ่งตามเนื้อหาและลักษณะงานห้อง
สมุด 8 แขนงดังกล่าว ได้แก่

1. ภูมิหลัง

2. การจัดองค์กรและการบริหารงาน
3. ทรัพยากรห้องสมุด (หนังสือและวัสดุการอ่าน)
4. บริการผู้อ่าน
5. งานเทคนิค
6. บุคลากร และการศึกษามรรณารักษศาสตร์
7. มรรณารักษศาสตร์สากล มรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบ และ มรรณารักษศาสตร์ในประเทศอื่น
8. วิธีการวิจัยและประเมินค่า

ในการวิเคราะห์เนื้อหาวิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะวิเคราะห์ตามขอบเขตการวิจัยบรรณารักษศาสตร์ เป็น 2 แบบ คือ

1. วิเคราะห์ตามขอบเขตการวิจัยที่แบ่งตามเนื้อหาและลักษณะงานห้องสมุด ในแนวการแบ่งขอบเขตการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ 8 แขนงดังกล่าว แต่ได้เพิ่มเติม ขอบเขตการวิจัยบางเรื่อง เข้าไว้เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาวิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้ครบถ้วนยิ่งขึ้น

2. วิเคราะห์เนื้อหา โดยแบ่งตามประเภทห้องสมุด โดยมีรายละเอียดของ ขอบเขตการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ ดังต่อไปนี้

ขอบเขตการวิจัยที่แบ่งตามเนื้อหาและลักษณะงานห้องสมุด แบ่งเป็น 10 แขนง

1. ภูมิหลัง
  - 1) ปรัชญามรรณารักษศาสตร์
  - 2) ประวัติและพัฒนาการห้องสมุด และบรรณารักษศาสตร์
  - 3) ประวัติของหนังสือ หนังสือพิมพ์ การพิมพ์ การผลิต และการจำหน่าย

- 4) ประวัติบรรณารักษ์ นักการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ และผลงานใน
ด้านที่เกี่ยวกับห้องสมุด และบรรณารักษศาสตร์
- 5) ประวัตินักเขียน และงานประพันธ์ในด้านประเมินค่าผลงานประพันธ์
- 6) เรื่องราว^{เกี่ยว}กับภาพประกอบหนังสือ
- 7) ห้องสมุดในฐานะสถาบันสังคม
- 8) สื่อมวลชนกับห้องสมุด สื่อมวลชนกับการอ่าน

2. การจัดการ และบริหารงาน

- 1) อาคาร ครุภัณฑ์ และเครื่องใช้ต่าง ๆ
- 2) กฎหมายห้องสมุด
- 3) การวิเคราะห์การจัดบริหารงานห้องสมุด การเงิน การจัดแผนงาน
- 4) การศึกษาห้องสมุด
การสำรวจห้องสมุด

3. ทรัพยากร (หนังสือและวัสดุการอ่าน)

- 1) การจัดหา และนโยบายการเลือกหนังสือและวัสดุการอ่าน
- 2) การสำรวจหนังสือและวัสดุการอ่าน
- 3) การประเมินค่าหนังสือและวัสดุการอ่าน
- 4) การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือ
- 5) การใช้หนังสือและวัสดุการอ่านอื่น ๆ ประกอบการสอน การวิจัย
- 6) ศูนย์บรรณานุกรม และเก็บรักษาสิ่งพิมพ์
- 7) การยืมระหว่างห้องสมุด การถ่ายเอกสาร
- 8) วารสาร
- 9) หนังสือหายาก
- 10) ทัศนบัตรเขียน

- 11) สิ่งพิมพ์รัฐบาล
- 12) หนังสือเฉพาะค่าน
- 13) แผนที่
- 14) รูปภาพ

4. บริการผู้อ่าน

- 1) การสำรวจการใช้บริการของผู้ใช้ห้องสมุด
- 2) การศึกษาความสนใจและความต้องการในการอ่าน
- 3) การวิเคราะห์ระบบจ่ายรับหนังสือ
- 4) การแนะแนวแก่ผู้อ่าน บริการให้คำปรึกษาแก่ผู้อ่าน
- 5) กิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่
- 6) บริการตอบคำถามและช่วยคนควา และบริการข่าวสาร
- 7) บริการและวรรณกรรมสำหรับเด็ก-วัยรุ่น
- 8) บริการห้องสมุดแก่ผู้ใช้ที่มีลักษณะพิเศษ : บริการแก่คนตาบอด
บริการแก่ผู้ป่วย บริการแก่ผู้สูงอายุ
- 9) บริการบรรณานุกรม
- 10) บริการวารสาร
- 11) การสอนวิธีใช้ห้องสมุด
- 12) การใช้สื่อทัศนวัสดุอุปกรณ์ช่วยงานบริการ
- 13) การประชาสัมพันธ์ และนิทรรศการห้องสมุด

5. งานเทคนิค รวมงานด้านข่าวสาร

- 1) การทำบัตรรายการ
- 2) การจัดหมู่หนังสือ ระบบการจัดหมู่หนังสือ
- 3) หัวเรื่อง
- 4) การดำเนินงานเทคนิคแบบศูนย์รวม

- 5) การทำกรรมวิธี สารสังเขป
- 6) การใช้เครื่องจักรกลช่วยงานห้องสมุด
- 7) บริการข่าวสาร

6. บุคลากร

- 1) การจัดและการบริหารงานบุคคล
- 2) การศึกษาสถานภาพของบุคลากรห้องสมุด : บรรณารักษ์วิชาชีพ
เจ้าหน้าที่ห้องสมุด
- 3) การศึกษาของบรรณารักษ์
- 4) การฝึกอบรมงานห้องสมุด

7. การศึกษามรรณารักษศาสตร์

- 1) การจัดการศึกษามรรณารักษศาสตร์ : สภาพ การดำเนินการ ปัญหา
ความทองการ
- 2) มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนมรรณารักษศาสตร์
- 3) การวิเคราะห์หลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์
- 4) การสำรวจเกี่ยวกับอาจารย์โรงเรียนมรรณารักษศาสตร์ : พื้นฐาน
การศึกษา ประสบการณ์ หน้าที่ความรับผิดชอบ ความสามารถในการ
สอน สถานภาพ
- 5) การประเมินประสิทธิผลของโรงเรียนมรรณารักษศาสตร์
- 6) การศึกษาสถานภาพของผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนมรรณารักษ-
ศาสตร์

8. บรรณารักษศาสตร์สากล บรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบ และบรรณารักษ- ศาสตร์ในประเทศอื่น ห้องสมุดสำนักข่าวสารของประเทศต่าง ๆ

องค์การยูเนสโก

สหพันธ์สากลแห่งสมาคมห้องสมุดและสถาบัน (International Federa-

tion of Library Associations and Institutions-IFLA)

9. วิธีการวิจัย

10. เรื่องอื่น ๆ : สมาคมห้องสมุด งานจดหมายเหตุ ศูนย์วิชาการ

ส่วนการวิเคราะห์เนื้อหาโดยแบ่งตามประเภทห้องสมุด มีดังนี้

1. ห้องสมุดแห่งชาติ
2. ห้องสมุดประชาชน
3. ห้องสมุดโรงเรียน
4. ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย
5. ห้องสมุดเฉพาะ
6. ห้องสมุดมากกว่า 1 ประเภท
7. ไม่ใช่ห้องสมุดประเภทหนึ่งประเภทใด

การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยพัฒนาการการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย

แม้จุดเริ่มต้นของการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์อย่างถูกต้องตามแบบแผนในประเทศไทย จะเริ่มจากการเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ระดับปริญญาโทและปริญญาตรีของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 เป็นต้นมา เนื่องจากหลักสูตรของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับดังกล่าวได้กำหนดให้มีการ

เรียบเรียงวิทยานิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต¹ ก็ตาม แต่ได้มีผลงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2507 แล้ว การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยในอดีตส่วนมากเป็นการวิจัยเชิงสืบประวัติ (Historical Research) ซึ่งรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์การทำงานห้องสมุด จึงไม่มีเชิงอรรถและบรรณานุกรมที่อ้างอิง² เฉพาะเรื่องที่สำคัญและใช้อ้างอิงได้จนถึงปัจจุบัน และตีพิมพ์ไว้เป็นหนังสือเล่มมี 2 เรื่อง เกี่ยวกับหอสมุดแห่งชาติในอดีต³ ได้แก่

Coedès, George. The Vajirañāna National Library of Siam.

Bangkok: Bangkok Time Press, 1924.

กล่าวถึงประวัติหอสมุดแห่งชาติวชิรญาณ เอกสารและการจัดเก็บ ตลอดจนอภิปรายเกี่ยวกับหนังสือภาษาต่างประเทศ และศิลาจารึกที่มีคุณค่าในหอสมุด⁴

¹ สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์, "การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์," ใน บรรณารักษ 20, หน้า 150.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 149 - 150.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 150.

⁴ George Coedès, The Vajirañāna National Library of Siam (Bangkok: Bangkok Time Press, 1924).

(51)
1067

คำทรงราชานุกาพ, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ ตำนานหอพระสมุด หอพระมนเฑียรธรรม หอ
วชิรญาณ หอพุทธศาสนาสังคหะ แลหอสมุดสำหรับพระนคร. พระนคร :
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2459.

กล่าวถึงประวัติของหอสมุดสำหรับพระนครโดยละเอียดตั้งแต่แรกเริ่ม
จนถึง พ.ศ. 2459 มีเรื่องเกี่ยวกับการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งกรุงธนบุรี
การสังคายนาพระไตรปิฎกในรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 และเรื่องเกี่ยวกับ
หนังสือพิมพ์วชิรญาณ¹

เมื่อมีการเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับชั้นอนุปริญญา² ที่คณะอักษร-
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2498 เป็นต้นมานั้น หลักสูตรการเรียนชั้น
อนุปริญญาได้กำหนดให้ผู้เรียนทำภาคนิพนธ์ประกอบการศึกษาวิชาต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่
ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องสำรวจจนกว่าเพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวกับบรรณารักษศาสตร์ในแง่ต่าง ๆ
ตลอดจนต้องเรียนรู้การใช้วิธีการวิจัย³ ภาคนิพนธ์ดังกล่าวบางเรื่องมีคุณค่าต่อวิชาชีว
บรรณารักษศาสตร์และเนื้อเรื่องน่าสนใจ แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์จึงได้คัดเลือกเรื่อง

---

¹ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ ตำนานหอพระสมุด หอพระมนเฑียร-
ธรรม หอวชิรญาณ หอพุทธศาสนาสังคหะ แลหอสมุดสำหรับพระนคร (พระนคร :
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2459).

² การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นอนุปริญญา เปิดสอนที่คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 จนถึง พ.ศ. 2511 จึงยกระดับเป็นการ
ศึกษาระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง

³ Suthilak Ambhanwong, "Research in Librarianship in
Thailand: a Bibliographical Survey," International Library Review
2 (July 1970): 247.

ที่ปัจจุบันมาจัดพิมพ์เป็นชุดเอกสารบรรณารักษศาสตร์ (Library Science Papers) ซึ่งเริ่มออกตั้งแต่ พ.ศ. 2508¹ เป็นต้นมา ภาคนิพนธ์เล่มแรกของนิลิตชั้นอนุปริญา บรรณารักษศาสตร์ ที่ได้รับการคัดเลือกมาตีพิมพ์เป็นเอกสารในชุดเอกสารบรรณารักษศาสตร์ คือ เรื่องวัดพระเชตุพน ฯ ห่องสมุดประชาชนแห่งแรกในประเทศไทยของ วาที กุลสมบุรณ์²

ในปีการศึกษา 2507 แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาโทขึ้นเป็นครั้งแรก มีผู้เข้าศึกษา 7 คน หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับนี้ได้กำหนดให้ผู้เรียนทำงานวิจัยในรูปของวิทยานิพนธ์ ซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ กล่าวได้ว่าตั้งแต่ปีการศึกษา 2507 เป็นต้นมา ได้มีการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ที่ถูกคองตามแบบแผนเกิดขึ้นในประเทศไทย มีผู้สำเร็จการศึกษารุ่นแรก 3 คน วิทยานิพนธ์ 3 เล่มแรก ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับฝึกหัดครู" ของ ไชยบุศย์ นิลินทะเลข³ เรื่อง "การผลิต

¹Ibid.

²วาที กุลสมบุรณ์, วัดพระเชตุพน ฯ ห่องสมุดประชาชนแห่งแรกในประเทศไทย, เอกสารบรรณารักษศาสตร์ เล่ม 3 (พระนคร : แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508).

³ไชยบุศย์ นิลินทะเลข, "การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับฝึกหัดครู" (วิทยานิพนธ์ปริญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509).

และการใช้หนังสืออ้างอิงของไทย" โดย ฉวีลักษณ์ ศาตมัย¹ และเรื่อง "การใช้หนังสือและวัสดุในห้องสมุดประกอบการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา" โดย บรรจง นิวาสะบุตร² จนถึงสิ้นปีการศึกษา 2519 มีวิทยานิพนธ์สาขาบรรณารักษศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 70 เล่ม วิทยานิพนธ์ดังกล่าวเป็นการวิจัยที่เกี่ยวกับห้องสมุดประเภทต่าง ๆ บรรณารักษศาสตร์ ตลอดจนเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น เรื่องเกี่ยวกับงานจดหมายเหตุ เรื่องศูนย์วิชาการ เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2510 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (วิทยาลัยวิชาการศึกษาระสานมิตรในขณะนั้น) ได้เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นวิชาเอกในหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต³ และกำหนดให้ผู้เรียนเรียบเรียงงานวิจัยที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตเช่นกัน โดยเรียงงานวิจัยนี้ว่า ปรินฎานินพนธ์ แทนการเรียกว่า วิทยานิพนธ์ ปีการศึกษา 2512 เป็นปีการศึกษาแรกที่ปรินฎานินพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตสาขาบรรณารักษศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) คือ ปรินฎานินพนธ์เรื่อง "การส่งเสริมการอ่านเพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการเรียนด้วยตนเอง ซึ่งอาจารย์และบรรณารักษจัดให้แก่

¹ฉวีลักษณ์ ศาตมัย, "การผลิตและการใช้หนังสืออ้างอิงของไทย" (วิทยานิพนธ์ปรินฎามหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509).

²บรรจง นิวาสะบุตร, "การใช้หนังสือและวัสดุในห้องสมุดประกอบการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปรินฎามหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509).

³สุทธิลักษณ์ อ่ำพินวงศ์, "การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์," ใน บรรณารักษ 20, หน้า 151.

นักศึกษาวิทยาลัยครู" ของ สุนทร แก้วลาย¹ และเรื่อง "การศึกษาประเภทของหนังสืออนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ ที่คัดลอกเรื่องจากต้นฉบับของหอสมุดแห่งชาติ และเรื่องที่ได้จากแหล่งอื่น ๆ ระหว่างปี พ.ศ.2501 - 2510" ของ สุวัฒน์ สองแสงจันทร์² งานวิจัยของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) ส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ หอสมุดโรงเรียน หอสมุดวิทยาลัยครู และเรื่องความสนใจในการอ่านของนักเรียน เป็นต้น

นอกจากการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ของ 2 สถาบันการศึกษาดังกล่าวแล้ว สมาคมหอสมุดแห่งประเทศไทย ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2497 ก็ได้ส่งเสริมการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์มาตั้งแต่เริ่มต้น โดยจัดออกวารสารหอสมุด และส่งเสริมให้สมาชิกเรียบเรียงเรื่องน่าสนใจเกี่ยวกับหอสมุดออกเผยแพร่ แม้จะไม่ใช่งานวิจัยที่แท้จริง แต่บทความทางวิชาการบางเรื่องก็ใช้องอิงได้บ้างในการเรียบเรียงงานวิจัยชั้นสูง³ ในปี พ.ศ.2516 สมาคมหอสมุดแห่งประเทศไทยได้จัดตั้งแผนกวิจัยขึ้นตามมติของที่ประชุมสามัญของสมาคมประจำปี 2515 มีคณะกรรมการคณะหนึ่งดำเนินงาน แผนกวิจัยปีถัด

---

¹ สุนทร แก้วลาย, "การส่งเสริมการอ่านเพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการเรียนด้วยตนเอง ซึ่งอาจารย์และบรรณารักษ์จัดให้แก่ นักศึกษาวิทยาลัยครู" (ปริทัศน์นิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2512).

² สุวัฒน์ สองแสงจันทร์, "การศึกษาประเภทของหนังสืออนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ ที่คัดลอกเรื่องจากต้นฉบับของหอสมุดแห่งชาติ และเรื่องที่ได้จากแหล่งอื่น ๆ ระหว่างปี พ.ศ.2501 - 2510" (ปริทัศน์นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2512).

³ สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงศ์, "การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์," ใน บรรณารักษ์ 20, หน้า 151.

ประสงค์ดังนี้ คือ

1. เพื่อเป็นศูนย์รวบรวมรายชื่อดังผลงานค้นคว้าวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย
2. เพื่อส่งเสริม สนับสนุน วิจัย และจัดพิมพ์งานค้นคว้าวิจัยทางวิชาการ บรรณารักษศาสตร์แนวใหม่ ๆ ทั้งสองประเภท คือ ทางวิชาชีพโดยเฉพาะ หรือประยุกต์ สุกแต่ผู้ทำการวิจัย¹

แต่ปัจจุบันแผนกยังขาดเงินทุนที่จะดำเนินงานตามโครงการ² จึงยังไม่มีผลงานค้นคว้าวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์

การศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิตสาขามรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นสาขาวิชาหนึ่งที่เปิดสอนในบัณฑิตวิทยาลัย โดยที่แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นปริญญาโทบัณฑิตเป็นครั้งแรกในประเทศไทย และในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อปีการศึกษา 2507 ทั้งนี้การบริหารและประสานงาน กำหนดและควบคุมมาตรฐานการศึกษาขึ้นกับบัณฑิตวิทยาลัย ส่วนงานวิชาการ รวมทั้งบุคลากรที่ดำเนินการสอนเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีประวัติความเป็นมาของการ เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ชั้นปริญญาโทบัณฑิต ของบัณฑิตวิทยาลัย -

¹ เรื่องเดียวกัน.

² คณะกรรมการบริหารของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2518 - 2519 แถลงกิจกรรมบางอย่างในรอบปี 2518, "วารสารห้องสมุด 20 (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2519) : 17.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังต่อไปนี้ คือ

ในปี พ.ศ. 2506 แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้วางโครงการ เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาโทบัณฑิต โดยมีความมุ่งหมายหลัก 3 ประการ ได้แก่

1. เพื่อสนองความต้องการแก่ผู้ที่ประสงค์จะเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นสูงทั้งในตำแหน่งปฏิบัติและปฏิบัติ
2. เพื่อให้ผู้ที่มิอาจเข้าศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นสูงเพื่อนำไปปรับปรุงงานห้องสมุดที่ปฏิบัติอยู่ และเลื่อนวิทยฐานะให้สูงขึ้น
3. เพื่อเผยแพร่วิชาบรรณารักษศาสตร์ให้แพร่หลาย ซึ่งเป็นการส่งเสริมการศึกษาโดยทั่วไป และเพื่อให้คนทั่วไปตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุดที่มีต่อการศึกษาและให้บริการห้องสมุดให้มากขึ้น¹

ในโครงการดังกล่าว ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเข้าศึกษาไว้ว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง คือ

1. เป็นผู้ที่ได้รับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย และได้รับอนุปริญญาวิชาบรรณารักษศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และจะต้องได้รับคะแนนรวมในชั้นอนุปริญญาบรรณารักษศาสตร์ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70
2. เป็นผู้ที่ได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต ซึ่งได้เลือกเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 และได้รับคะแนนรวมวิชาบรรณารักษศาสตร์ในชั้นปีที่ 4 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 และได้รับคะแนนรวมวิชาต่าง ๆ ที่เรียนในชั้นปีที่ 4 ไม่น้อยกว่า

---

¹"โครงการ เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ชั้นปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," ใน บรรณารักษ 2506 (พระนคร : แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2506), หน้า 177.

ร้อยละ 70 อีกด้วย

3. เป็นผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าที่ระบุไว้ในข้อ 1 และ 2 เล็กน้อย จะต้องผ่านการสอบคัดเลือก และทดลองเรียนในปีแรกเสียก่อน ถ้าการเรียนเป็นผลดีจะได้รับการพิจารณาให้ทำปริญญาโทได้¹

ระยะเวลาการศึกษานั้นกำหนดไว้ว่า ผู้ศึกษาต้องมีเวลาเรียนอย่างน้อย 2 ปี และอย่างมากไม่เกิน 5 ปี ผู้ที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร จะได้รับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) (Master's Degree of Arts in Library Science)²

จากโครงการที่เสนอแนะดังกล่าว แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์จึงได้เปิดการสอนระดับปริญญาโทขึ้นเป็นครั้งแรกในปีการศึกษา 2507 มีผู้สมัครเข้าศึกษารุ่นแรก 7 คน จนถึงปีการศึกษา 2519 ได้ผลิตอักษรศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) ไปแล้ว 11 รุ่น จำนวน 70 คน

หลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ ระดับปริญญาโท

หลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาโทนั้น แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้ขอให้ ดร. มอริส เอ. เกลแพนค์ ผู้เชี่ยวชาญขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ซึ่งได้มาทำการสำรวจเพื่อวางโครงการปรับปรุงงานหอสมุดแห่งชาติ และเพื่อประเมินการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดทำ³

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 177 - 178.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 178.

³ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "20 ปีของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2498-2518," ใน บรรณารักษ์ 20, หน้า 3.

รายละเอียดของโครงการหลักสูตรที่ ดร.มอริส เอ. เกลเฟนด์ เสนอแนะไว้
นี้คั้งนี้ คือ นิสิตปริญญาโทบัณฑิตจะต้องเรียนรายวิชา 30 หน่วยกิต (30 ชั่วโมง) และ
ต้องเรียนวิชาสัมมนาการวิจัย และทำวิทยานิพนธ์อีก 30 หน่วยกิต รวม 60 หน่วยกิต¹
รายวิชาส่วนใหญ่จะเป็นการขยายขอบเขตรายวิชาของการศึกษาชั้นอนุปริญญาให้กว้าง
ขวางขึ้น กับได้เพิ่มรายวิชาใหม่ ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของประเทศไทย²
ดร. เกลเฟนด์ กำหนดหลักสูตรไว้เป็น 2 ปีการศึกษา คั้งนี้

ปีการศึกษาที่ 1

ภาคต้น

- การนำทรัพยากรและจัดหมู่หนังสือชั้นสูง (4)
- บริการอ้างอิงและตอบคำถามชั้นสูง (3)
- งานเทคนิคในห้องสมุด (3)
- การจัดหาและใช้ประโยชน์จากวรรณกรรม (3)
- มรดกไทย (1)
- พัฒนาการห้องสมุดในประเทศไทยและต่างประเทศ (1)

ภาคปลาย

- การบริหารงานห้องสมุดชั้นสูง (4)
- บริการห้องสมุดประชาชน (3)
- การเตรียมบรรณานุกรมและกรรมวิธี (2)
- สิ่งพิมพ์รัฐบาล (2)

¹Morris A. Gelfand, "The National Library, and Library Development and Training in Thailand" (Bangkok: Unesco, 1962), p. 49.

²Ibid., p. 51.

บริการและอุปกรณ์โสตทัศนวัสดุ (2)

มรดกไทย (1)

พัฒนาการห้องสมุดในประเทศไทยและต่างประเทศ (1)

ปีการศึกษาที่ 2

การสัมมนาวิจัย (4)

วิทยานิพนธ์ (26)

ต่อมา ดร.เฟรนเชส แลนเคอร์ สเปน โคช่วยแก้ไขเพิ่มเติม^{หลักสูตร}ที่มาจาก
เริ่มต้นเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นปริญญาโทบัณฑิตในปีการศึกษา 2507 หลังจากนั้น
นั้นได้มีการปรับปรุงหลักสูตรอีกหลายครั้ง¹ เริ่มจากในปีการศึกษา 2509 ได้มีการแก้ไข
หลักสูตรเล็กน้อย ในปีการศึกษา 2516 ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์
ชั้นปริญญาโทบัณฑิตครั้งใหญ่ และได้ลดจำนวนหน่วยกิตจาก 60 หน่วยกิต เหลือเพียง 48
หน่วยกิต ต่อมาในปีการศึกษา 2517 บัณฑิตวิทยาลัยได้เปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่มีพื้นฐาน
ทางบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาบัณฑิตเข้าเรียนได้ด้วย โดยต้องเรียนวิชาพื้นฐาน 4
วิชา เป็นเวลา 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และไม่นับหน่วยกิต ทั้งยังได้เปลี่ยนแปลงรายวิชา
บังคับ และเพิ่มเติมรายวิชาเลือกอีกหลายวิชา ในปีการศึกษา 2520 ได้มีการปรับปรุง
หลักสูตรอีกครั้ง ในครั้งนี้ได้ลดจำนวนหน่วยกิตวิทยานิพนธ์จาก 18 หน่วยกิต เป็น 9
หน่วยกิต ดังมีรายละเอียดของพัฒนาการของหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นปริญญา
โทบัณฑิตของปีการศึกษา 2507, 2509, 2516, 2517 และ 2520 แสดงเปรียบเทียบ
ให้เห็นในตารางที่ 1.

¹ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "20 ปีของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษร-
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2498-2518," ใน บรรณารักษ์ 20, หน้า 3.

ตารางที่ 1 พัฒนาการของหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นปริญญามหา-
บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายวิชาบรรณารักษศาสตร์*	ปีการศึกษา/ลักษณะวิชา จำนวนหน่วยกิต				
	2507	2509	2516	2517	2520
การเลือกหนังสือและวัสดุ					
ห้องสมุด	-	-	-	พ 2	พ 2
การจัดหนังสือและวัสดุ					
ห้องสมุด	-	-	-	พ 2	พ 4
บริการเอกสารสนเทศ	-	-	-	พ 2	พ 2
การบริหารงานห้องสมุด	-	-	-	พ 2	พ 2
หน้าที่ของสังคมของห้องสมุด	-	-	-	ห้องสมุดและ สังคม	บ 3 บ 2
การจัดหมู่หนังสือชั้นสูง I	การจัดหมู่หนังสือและ การทำ-		บ 2	บ 2	บ 3
การทำบัตรรายการชั้นสูง	บัตรรายการชั้นสูง บ 4	บ 4	บ 2	บ 2	บ 3
บริการเอกสารสนเทศชั้น สูงและการควบคุม บรรณานุกรม	บริการอ้างอิง อิงและตอบ คำถามชั้นสูง บ 3	บริการตอบ คำถามชั้นสูง และการควบคุม บรรณา- นุกรม บ 4	บรรณา นุกรม และ เอกสาร สนเทศ บ 2	บรรณา นุกรม และ การควบ คุมบรรณา นุกรม ล 2	บ 3

ตารางที่ 1 พัฒนาการ ของหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นปริญญาโท
บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ต่อ)

รายวิชาบรรณารักษศาสตร์*	ปีการศึกษา/ลักษณะวิชา จำนวนหน่วยกิต				
	2507	2509	2516	2517	2520
การบริหารงานห้องสมุด					
ชั้นสูง	บ 4	บ 4	บ 2	บ 2	บ 3
การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์	สัมมนาการวิจัย	สัมมนาการวิจัย	บ 2	บ 2	บ 3
	บ 4	บ 4			
สารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น	-	-	บริการเอกสารสนเทศของห้องสมุด โดยใช้เครื่องมือทางเทคนิค		บ 3
			ล 2	ล 2	
การอ่านวรรณกรรม					
บรรณารักษศาสตร์	-	-	-	ล 2	ล 2
บรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบ	พัฒนาการห้องสมุดในประเทศไทยและต่างประเทศ		ล 2	ล 2	ล 2
	บ 2	บ 2			
การจัดหมู่หนังสือชั้นสูง II	-	-	-	ล 2	ล 2
วารสาร	-	-	ล 2	ล 2	ล 2
หนังสือและบริการสำหรับเด็ก	-	-	-	วรรณกรรมสำหรับเด็ก	ล 2
				ล 2	

ตารางที่ 1 พัฒนาการ ของหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นปริญญามหา-
บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ต่อ)

รายวิชาบรรณารักษศาสตร์*	ปีการศึกษา/ลักษณะวิชา จำนวนหน่วยกิต				
	2507	2509	2516	2517	2520
หนังสือและบริการสำหรับ วัยรุ่น	-	-	-	วรรณกรรม สำหรับวัย รุ่น ล 2	ล 2
วรรณกรรมมนุษยศาสตร์	-	วรรณกรรมชั้นสูง	บ ล 2	บ ล 2	ล 2
วรรณกรรมสังคมศาสตร์	-	ทางมนุษยศาสตร์	บ ล 2	บ ล 2	ล 2
วรรณกรรมวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี	-	สังคมศาสตร์ และวิทยา- ศาสตร์	บ ล 2	บ ล 2	ล 2
		บ 3			
วรรณกรรมทางมรดกไทย	มรดกไทย	มรดกไทย	ล 2	ล 2	ล 2
	บ 2	บ 2			
สิ่งพิมพ์รัฐบาล	บ 2	บ 2	ล 2	ล 2	ล 2
วิธีสอนบรรณารักษศาสตร์	-	-	ล 2	ล 2	ล 2
การจัดเอกสาร จดหมายเหตุ	-	-	ล 2	ล 2	ล 2
หนังสือหายากและหนังสือ ตัวเขียน	-	-	ล 2	ล 2	ล 2
ห้องสมุดการแพทย์	-	-	-	-	ล 2
ห้องสมุดกฎหมาย	-	-	-	วรรณกรรม ทางกฎ- หมาย ล 2	ล 2

ตารางที่ 1 พัฒนาการของหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นปริญญาโท
ภาคีบัณฑิต มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ต่อ)

รายวิชาบรรณารักษศาสตร์*	ปีการศึกษา/ลักษณะวิชา จำนวนหน่วยกิต				
	2507	2509	2516	2517	2520
โสตทัศนวัสดุในห้องสมุด	บริการและอุปกรณ์		ล 2	ล 2	ล 2
	โสตทัศนวัสดุ				
	บ 2	บ 2			
สื่อสารมวลชนกับห้องสมุด	ล 3	ล 3	ล 2	ล 2	ล 2
ประสบการณ์ห้องสมุด	-	-	-	ล 2	ล 2
สัมมนาห้องสมุดประชาชน	บริการห้องสมุดประชาชน		ห้องสมุดประชาชน		ล 2
	บ 3	ล 2	ล 2	ล 2	
สัมมนาห้องสมุดโรงเรียน	-	-	-	ห้องสมุด โรงเรียน	ล 2
				ล 2	
สัมมนาห้องสมุด มหาวิทยาลัย	-	การบริหาร ห้องสมุดมหาวิทยาลัย งานห้อง สมุดวิทยา- ลัยและ มหาวิทยาลัย- ลัย			ล 2
		ล 2	ล 2	ล 2	

ตารางที่ 1 พัฒนาการ ของหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นปริญญามหา-
บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ต่อ)

รายวิชาบรรณารักษศาสตร์*	ปีการศึกษา/ลักษณะวิชา จำนวนหน่วยกิต				
	2507	2509	2516	2517	2520
สัมมนาห้องสมุดเฉพาะ	-	-	ห้องสมุดเฉพาะ ล 2	ล 2	ล 2
งานเทคนิคในห้องสมุด**	บ 3	บ 2	-	-	-
การ เตรียมบรรณานุกรม และครรชนี**	บ 2	-	-	-	-
การจัดหาและใช้ประโยชน์ จากวรรณกรรมทั่วไป**	ล 3	ล 3	-	-	-
การ จำลอง เอกสาร เบื้องต้น**	-	-	ล 2	ล 2	-
การ ศึกษาเฉพาะราย**	-	-	ล 2	ล 2	-
การ เขียนเชิงสร้างสรรค์**	-	-	ล 2	-	-
ศูนย์เอกสารและข่าวสาร**	-	-	-	ล 2	-
วิทยานิพนธ์	26	26	18	18	9

หมายเหตุ * รายวิชาบรรณารักษศาสตร์ส่วนใหญ่ใช้ชื่อวิชาตามหลักสูตรปีการศึกษา 2520

อักษร พ = วิชาพื้นฐาน ไม่นับหน่วยกิต

บ = วิชาบังคับ

ล = วิชาเลือก

บ ล = วิชาบังคับเลือก

ตัวเลขในตารางหมายถึง จำนวนหน่วยกิต

**วิชาตามหลักสูตรเก่า ไม่นับในปีการศึกษา 2520

จากตารางที่ 1 พอดีสรุปพัฒนาการของหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้
ดังนี้

1. การเพิ่มจำนวนรายวิชาที่เปิดสอน ในปีการศึกษา 2507 มีรายวิชาที่เปิดสอน 13 รายวิชา ปีการศึกษา 2516 ซึ่งเป็นปีที่มีการปรับปรุงหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ครั้งใหญ่ ปีวิชาที่เปิดสอนรวม 24 รายวิชา และในปีการศึกษา 2520 ซึ่งเป็นปีที่มีการปรับปรุงหลักสูตรใหม่อีกครั้งหนึ่งนั้นมีรายวิชาที่เปิดสอนถึง 34 รายวิชา การเพิ่มจำนวนรายวิชาดังกล่าวก็เพื่อเพิ่มจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาที่มีความรู้กว้างขวางและลึกซึ้งในด้านการบริหารงานห้องสมุด การใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในห้องสมุดมีทักษะในการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ สามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำในอาชีพบรรณารักษ์ทั้งในด้านการพัฒนาห้องสมุด การสอนบรรณารักษศาสตร์ การพัฒนางานของศูนย์บริการ เอกสาร และหอจดหมายเหตุให้สอดคล้องกับระบบสารนิเทศแห่งชาติ และการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศ¹ รายวิชาที่เพิ่มขึ้น เช่น การเลือกหนังสือและวัสดุห้องสมุด การจัดหนังสือและวัสดุห้องสมุด บริการเอกสารสนเทศ และการบริหารงานห้องสมุด ซึ่งเป็นรายวิชาพื้นฐานที่เปิดสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2517 เป็นต้นมา ทั้งนี้เนื่องจากแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยได้เปิดรับผู้สำเร็จปริญญาบัณฑิต แต่ไม่มีพื้นความรู้วิชาบรรณารักษศาสตร์เข้าศึกษาค้นคว้า จึงได้เปิดสอนรายวิชาพื้นฐาน 4 รายวิชาดังกล่าว สำหรับผู้เข้าศึกษาที่ไม่มีพื้นความรู้บรรณารักษศาสตร์ โดยใช้เวลาเรียน 10 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์

รายวิชาหน้าที่ก่อสร้างของห้องสมุด เปิดสอนเป็นครั้งแรกในปีการศึกษา 2517 ใช้ชื่อวิชา ห้องสมุดและสังคม ครั้นถึงปีการศึกษา 2520 จึงเปลี่ยนชื่อวิชาใหม่เป็นวิชา

¹ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, "หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์," ฉบับปรับปรุงใหม่ เริ่มใช้ปีการศึกษา 2520. (อัคราเนาว).

หน้าที่คอสังคมของห้องสมุด

รายวิชาสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น เป็นรายวิชาบังคับ 3 หน่วยกิต เปิดสอนในปีการศึกษา 2520 โดยปรับปรุงเนื้อหาจากรายวิชาบริการเอกสารสนเทศของห้องสมุด โดยใช้เครื่องมือทางเทคนิค ซึ่งเปิดเป็นรายวิชาเลือก 2 หน่วยกิต เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2516 เป็นต้นมา

รายวิชาห้องสมุดการแพทย์ ซึ่งเปิดเป็นวิชาเลือก 2 หน่วยกิต เริ่มในปีการศึกษา 2520 ทั้งนี้เป็นการเพิ่มรายวิชาที่เหมาะสมกับความต้องการของห้องสมุดและความก้าวหน้าทางวิชาการ เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงรายวิชา ได้แก่

1) การแยกเนื้อหาจากรายวิชาออกจากกัน เช่น รายวิชาการจัดหนังสือชั้นสูง I และรายวิชาการทำบัตรรายการชั้นสูง ซึ่งแต่เดิมในปีการศึกษา 2507 รวมเป็นรายวิชาเดียวกัน คือ การจัดหนังสือและการทำบัตรรายการชั้นสูง จัดเป็นรายวิชาบังคับ 4 หน่วยกิต ถึงปีการศึกษา 2516 จึงแยกเป็นรายวิชาบังคับ 2 รายวิชา รายวิชาละ 2 หน่วยกิต และในปีการศึกษา 2520 กำหนดเป็นวิชาบังคับ รายวิชาละ 3 หน่วยกิต

รายวิชา 3 รายวิชา คือ วรรณกรรมมนุษยศาสตร์ วรรณกรรมสังคมศาสตร์ และวรรณกรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เมื่อแรกเริ่มเปิดสอนในปีการศึกษา 2509 นั้น กำหนดให้เป็นเพียง 1 รายวิชา คือ วรรณกรรมชั้นสูงทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดยกำหนดเป็นวิชาบังคับ 3 หน่วยกิต ครั้นถึงปีการศึกษา 2516 ได้แยกเป็น 3 รายวิชา และกำหนดให้เป็นวิชาบังคับเลือก รายวิชาละ 2 หน่วยกิต ในปีการศึกษา 2520 กำหนดให้เป็นวิชาเลือก รายวิชาละ 2 หน่วยกิต

2) การเปลี่ยนชื่อวิชาให้เหมาะสมกับเนื้อหา วิธีการสอน และแบบแผน
ที่โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ทั่วไปใช้ เช่น

<u>ชื่อเดิม</u>	<u>ชื่อใหม่</u>
บริการอ้างอิงและตอบคำถามชั้นสูง	บริการ เอกสารสนเทศชั้นสูงและการ ควบคุมบรรณานุกรม
บริการตอบคำถามชั้นสูงและการควบคุม บรรณานุกรม	
บรรณานุกรมและเอกสารสนเทศ	
บรรณานุกรมและการควบคุมบรรณานุกรม	
บริการเอกสารสนเทศของห้องสมุดโดยใช้ เครื่องมือทางเทคนิค	
พัฒนาการห้องสมุดในประเทศไทยและ ต่างประเทศ	บรรณารักษศาสตร์ เปรียบเทียบ
บริการห้องสมุดประชาชน]	สัมมนาห้องสมุดประชาชน
ห้องสมุดประชาชน	
ห้องสมุดโรงเรียน	สัมมนาห้องสมุดโรงเรียน
การบริหารงานห้องสมุดวิทยาลัยและ มหาวิทยาลัย]	สัมมนาห้องสมุดมหาวิทยาลัย
ห้องสมุดมหาวิทยาลัย	
ห้องสมุดเฉพาะ	
	สัมมนาห้องสมุดเฉพาะ

3) การเพิ่มเนื้อหาในรายวิชาเดิม และเปลี่ยนชื่อรายวิชาใหม่ ได้แก่
รายวิชา วรรณกรรมสำหรับเด็ก และวรรณกรรมสำหรับวัยรุ่น ซึ่งเปลี่ยนมาใช้ชื่อรายวิชา
ใหม่ คือ หนังสือและบริการสำหรับเด็ก และหนังสือและบริการสำหรับวัยรุ่น ตามลำดับ

4) การยกเลิกรายวิชาที่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกับเนื้อหาบางส่วนในรายวิชาอื่น ๆ ได้แก่ งานเทคนิคในห้องสมุด การเตรียมบรรณานุกรมและบรรณานุกรม การจัดหาและใช้ประโยชน์จากวรรณกรรมทั่วไป การจำลองเอกสารเบื้องต้น การศึกษาเฉพาะราย การเขียนเชิงสร้างสรรค์ และศูนย์เอกสารและข่าวสาร

3. การเปลี่ยนแปลงลักษณะวิชา มีรายละเอียดดังนี้

1) เปลี่ยนจากวิชาบังคับเป็นวิชาเลือก แล้วเปลี่ยนเป็นวิชาบังคับอีกครั้งหนึ่ง คือรายวิชา บริการเอกสารสนเทศขั้นสูง และการควบคุมบรรณานุกรม

2) เปลี่ยนจากวิชาเลือกเป็นวิชาบังคับ ได้แก่ รายวิชาสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น

3) เปลี่ยนจากวิชาบังคับเป็นวิชาเลือก ได้แก่ บรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบ วรรณกรรมทางมรดกไทย สิ่งพิมพ์รัฐบาล และโสตทัศนวัสดุในห้องสมุด

4) เปลี่ยนจากวิชาบังคับ เป็นวิชาบังคับเลือก แล้วจึงเปลี่ยนเป็นวิชาเลือก ได้แก่ รายวิชา วรรณกรรมมนุษยศาสตร์ วรรณกรรมสังคมศาสตร์ วรรณกรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

4. การลดหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ เดิมกำหนดหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ 26 หน่วยกิต ครั้นถึงปีการศึกษา 2516 ได้ลดจำนวนหน่วยกิตเหลือเพียง 18 หน่วยกิต ในปีการศึกษา 2520 ลดหน่วยกิตวิทยานิพนธ์เหลือเพียง 9 หน่วยกิต โดยพิจารณาว่าก่อนทำวิทยานิพนธ์ นิสิตจะต้องศึกษารายวิชาการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาบังคับ 3 หน่วยกิตก่อน เมื่อรวมกับวิทยานิพนธ์ 9 หน่วยกิตแล้ว ก็จะรวมเนื้อหาในการค้นคว้าวิจัยทั้งหมดที่นิสิตต้องศึกษา 12 หน่วยกิต ซึ่งเท่ากับเป็นหนึ่งในสี่ของหลักสูตร¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

จะเห็นว่าหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นปริญญาโทบัณฑิต ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีพัฒนาการในทุกลักษณะของโครงสร้างของหลักสูตร เช่น จำนวนรายวิชาที่เปิดสอน การเปลี่ยนแปลงรายวิชา การเปลี่ยนแปลงลักษณะวิชา และการลดหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์มีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับการวิจัยในสาขาวิชาอื่น คือมุ่งที่จะขยายความรู้โดยการจัดหาข้อมูลที่เป็นจริง และสรุปผลนำเสนออย่างมีเหตุผล การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์มีความสำคัญ และเป็นสิ่งจำเป็นที่จะส่งเสริมวิชาการบรรณารักษศาสตร์ ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เจริญก้าวหน้า

การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะได้แก่นิสิตบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาโทบัณฑิต ซึ่งจะต้องทำงานวิจัยในรูปของวิทยานิพนธ์ที่ดีถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับดังกล่าว แหล่งใหญ่ที่ผลิตมหาบัณฑิตสาขารักษศาสตร์ ซึ่งหมายถึงการเป็นแหล่งใหญ่ของวิทยานิพนธ์ในสาขานี้ด้วย คือ แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดังกล่าวนั้นแล้วว่า การศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิตสาขารักษศาสตร์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น นิสิตต้องเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นงานวิจัยชิ้นใหญ่เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ในการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์นี้ แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้แนะนำและส่งเสริมให้นิสิตเลือกปัญหาที่แตกต่างกันในค่านต่าง ๆ ของบรรณารักษศาสตร์มาทำการวิจัย¹

¹ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "20 ปีของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์...",
ใน บรรณารักษ 20, หน้า 8.

ในระเบียบจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัย พ.ศ. 2520 หมวดที่ 3 ซึ่งว่าด้วยลักษณะทั่วไปของการศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัย ได้กำหนดการลงทะเบียน การเสนอโครงร่าง การทำและการสอบวิทยานิพนธ์ ไว้ดังนี้

ข้อ 27 การลงทะเบียน การเสนอโครงร่าง การทำและการสอบวิทยานิพนธ์

27.1 การลงทะเบียน การเสนอโครงร่าง การทำและการสอบวิทยานิพนธ์สำหรับปริญญาโท

27.1.1 นิสิตอาจได้รับอนุมัติจากแผนกวิชาให้ลงทะเบียนวิทยานิพนธ์ได้เมื่อได้ศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัยอย่างน้อย 1 ภาคการศึกษา และได้ค้นเจ็ยี่สี่สสมไม่ต่ำกว่า 3.00

27.1.2 นิสิตจะต้องเสนอหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ต่อบัณฑิตวิทยาลัย ตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่แผนกวิชาจะได้อำหนด เพื่อกำหนดการพิจารณาอนุมัติ

27.1.3 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะต้องเป็นอาจารย์ประจำ ในกรณีที่จำเป็นอาจเชิญผู้เชี่ยวชาญภายนอกมาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้ แต่ต้องแต่งตั้งอาจารย์ประจำ 1 คน เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรืออาจารย์ผู้ประสานงานรวมอยู่ด้วย

27.1.4 เมื่อนิสิตทำวิทยานิพนธ์สมบูรณ์ตามคำแนะนำ และความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว ให้นิสิตยื่นเรื่องราวขอสอบต่อบัณฑิตวิทยาลัยก่อนวันสอบอย่างน้อย 2 สัปดาห์

27.1.5 คณะบัณฑิตวิทยาลัย เป็นผู้พิจารณาแต่งตั้งกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตามที่หัวหน้าแผนกวิชาเสนอ ทั้งนี้

จะต้องแต่งตั้งกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ในภาคการศึกษาที่นี้สัปดาห์ละ เบียนวิทยานิพนธ์ครบตามหลักสูตร คณะกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์จะต้องมีอย่างน้อย 3 คน ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าแผนกวิชา หรือผู้ที่แผนกวิชามอบหมาย ทำหน้าที่เป็นประธาน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 1 คน เป็นกรรมการ

คณะกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ เป็นผู้รับผิดชอบในการ ทรวาวิทยานิพนธ์นั้น และให้หัวหน้าแผนกวิชา รายงานผลการ สอบภายใน 2 สัปดาห์ หลังจากวัน สอบ

27.1.6 ในวันสอบวิทยานิพนธ์ จะต้อง มีประธาน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และกรรมการอย่างน้อย 1 คน มาดำเนินการ สอบจึงถือว่า การสอบนั้นมีผลสมบูรณ์ ถ้ามีกรรมการ มาสอบไม่ครบให้เลื่อนการ สอบออกไป ในกรณีดังกล่าว หากจำเป็นอาจแต่งตั้งกรรมการ ชั่วคราวได้ ทั้งนี้จะต้องแต่งตั้งก่อนวันสอบอย่างน้อย 2 สัปดาห์

และในหมวดที่ 4 ซึ่งว่าด้วยการวัดและประเมินผลการศึกษา นั้น ได้กำหนดไว้

---

¹จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, ระเบียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัย พ.ศ.2520 (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 19 - 20.

ดังนี้

ข้อ 28 การวัดผลและการประเมินผลการศึกษา

28.1 การวัดผลการสอบวิทยานิพนธ์ กำหนดไว้เป็น 4 ระดับ คือ

ดีมาก (Very Good)

ดี (Good)

ผ่าน (Pass)

ตก (Failure)¹

ในการวิจัยหรือเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ทางบรรณารักษศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น มีแหล่งเงินทุนสนับสนุน 2 แหล่ง คือ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1. เงินทุนอุดหนุนโครงการวิจัยชั้นปริญญาโทของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัยให้ทุนอุดหนุนเพื่อสนับสนุนการวิจัย ชั้นปริญญาโทของบัณฑิตวิทยาลัย โดยให้แก่บัณฑิตชั้นปีที่ 2 เพื่อช่วยเหลือในการค้นคว้า และวิจัยเสนอวิทยานิพนธ์ เป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับวัสดุและค่าใช้จ่ายส่วนอื่น ๆ แต่ไม่รวมถึงส่วนที่บัณฑิตจะต้องจ่ายจากเงินของตนเอง เช่น ค่าพิมพ์วิทยานิพนธ์ และรายจ่ายอื่น ๆ เป็นต้น ผู้ที่ขอทุนอุดหนุนจะต้องให้อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์เป็นผู้รับรอง และเสนอรายละเอียดค่าใช้จ่ายที่จำเป็นของโครงการที่จะขอรับทุนอุดหนุนการวิจัยผ่านหัวหน้าแผนก และคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

ประจำคณะมาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของโครงการวิจัย แล้วรวบรวมเสนอบัณฑิตวิทยาลัย¹

2. พุทธการวิจัยบรรณารักษศาสตร์ของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ มี 2 พุทธ

คือ

1) พุทธเออร์แลนดสัน (Erlandson Scholarship) พุทธนี้ นางสาวรุช เอ็ม. เออร์แลนดสัน (Miss Ruth M. Erlandson) บรรณารักษ์ชาวอเมริกันแห่งหอสมุดมหาวิทยาลัยรัฐโอไฮโอ ซึ่งเคยเป็นที่ปรึกษาของหอสมุดกลางจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ช่วงเดือนตุลาคม 2499 - เมษายน 2501 ได้บริจาคเงินจำนวน 11,363 บาท ให้แก่มหาวิทยาลัย โดยตั้งเป็น "พุทธเออร์แลนดสัน" มุ่งให้ผลประโยชน์จากเงินพุทธนี้เป็นเงินพุทธอุดหนุนการศึกษาบรรณารักษศาสตร์แก่นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต เงินจำนวน 1,033 บาท ได้ให้เป็นพุทธการศึกษาในปี 2508² ส่วนผลประโยชน์จากเงินจำนวน 10,330 บาท นั้นให้เป็นเงินพุทธช่วยการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ชั้นปริญญาโทบัณฑิตประมาณปีละ 700 - 800 บาท³

---

¹ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, "เงินอุดหนุนโครงการวิจัย และเงินอุดหนุนการศึกษา," ใน คู่มือการศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 4.

² จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์, ผลงานของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2498 - 2510, (พระนคร : แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2510), หน้า 8.

³ สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงศ์, "20 ปีของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์....," ใน บรรณารักษ์ 20, หน้า 10.

2) ทุนศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์ เพื่อส่งเสริมการศึกษาวิจัยและเผยแพร่วิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นทุนที่แผนกฯ เริ่มจัดตั้งขึ้นจากการพิมพ์หนังสือ "นักเขียนชาวอักษรศาสตร์" ออกจำหน่าย มีต้นทุนแรกเริ่มประมาณสี่หมื่นบาทเศษ¹ เงินทุนนี้แบ่งให้เป็น 3 ทุน คือ

ทุนที่ 1 ให้แก่อาจารย์ประจำแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ และบรรณารักษ์หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อส่งเสริมการศึกษา วิจัย ค้นคว้า และฝึกอบรม หรือการประชุมทางบรรณารักษศาสตร์ หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องในประเทศหรือต่างประเทศ ปีละ 1 ทุน

ทุนที่ 2 ให้แก่นิสิตแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ ชั้นปริญญาโทมาศึกษา เพื่อส่งเสริมการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ หรือเรื่องที่เกี่ยวข้อง ผู้สมัครขอรับทุนต้องเป็นผู้ที่กำลังเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ โดยได้รับอนุมัติโครงเรื่องจากบัณฑิตวิทยาลัยแล้ว

ทุนที่ 3 ให้แก่นิสิตคณะอักษรศาสตร์ที่เลือกเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นวิชาเอก และได้แต้มเฉลี่ยสูงสุดในวิชาบรรณารักษศาสตร์ เมื่อสำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาโท²

เพื่อเป็นการหาทุนสมทบเพิ่มเติมทุนศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์ แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดจำหน่ายหนังสือ การจัดทำจำหน่ายสินค้าราคาถูก การจัดงานสังสรรค์บุคคลในวิชาชีพ เป็นต้น จนถึงต้นเดือน

¹ เรื่องเดียวกัน.

² "ประกาศคณะอักษรศาสตร์ เรื่องเงินทุนศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์ เพื่อส่งเสริมการศึกษาวิจัยและเผยแพร่วิชาบรรณารักษศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2520" (อัครสำเนา).

มกราคม พ.ศ.2521 มียอดเงินทุนศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์ จำนวน 125,410.26 บาท¹

3. ทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ให้แก่นิสิตที่ศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ อันเป็นวิชาแขนงหนึ่งซึ่งเสด็จ ฯ ในกรมพระองค์นั้นทรงเชี่ยวชาญ² ทูลนี้จะให้เป็นบางปี และจำนวนเงินทุนที่จะให้ไม่แน่นอน³

ปีการศึกษา 2507 เป็นปีการศึกษาแรกที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาโท มีผู้เข้าศึกษารุ่นแรก 7 คน แต่มีผู้สำเร็จการศึกษารุ่นแรก 3 คน จนถึงสิ้นปีการศึกษา 2519 มีผู้สำเร็จการศึกษาทั้งสิ้น 70 คน ดังนั้นจนถึงปีการศึกษา 2519 จึงมีวิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยานิพนธ์ จำนวน 70 เรื่อง

---

¹บันทึกข้อความเรื่อง "มอบเงินทุนสมทบทุนศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์ เพื่อส่งเสริมการศึกษาวิจัยและเผยแพร่วิชาบรรณารักษศาสตร์" ถึงหัวหน้าแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ ที่ ทม.0319/55 ลงวันที่ 6 มกราคม 2521.

²จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์, ผลงานของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์... , หน้า 8.

³สัมภาษณ์ สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงษ์, หัวหน้าแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 15 ธันวาคม 2520.